

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"



האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מרת רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ג ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 868

מסכת גיטין כ"ח - ל"ד ♦ כלים י"ז, י"ד - י"ז, י"ז

בס"ד, כ"ט טבת תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ הטלת משמעת עם שרוך נעל
- ♦ מלקות לילד שלמה המלך
- ♦ מלמד שהכה תלמיד ופצעו
- ♦ חשבון "עובר ושב", זוקק פרוזבול?
- ♦ מצוות שמירת כספים אחר מות הלווה

- ♦ תיקונים בדירה שכורה, על מי מוטלים?
- ♦ אופנים שבהם מותר להשאל חפץ שאול
- ♦ זכות קדימה למוהל הקבוע
- ♦ ביטול מינוי של מוהל
- ♦ סמכותם של מנהלי המוסדות

דבר העורך

שיחה עם פלוני

"נתחיל מן המגבעת..."

כך פותח הסופר הרב דוד זריצקי ז"ל, שהלך לעולמו לפני כמה עשורים, את סיפורו "שיחה עם פלוני", בו הוא מתאר בעט אומן מפגש אקראי עם לומד "דף היומי". לפניכם קטעים נבחרים. זריצקי במיטבו. נתחיל מן המגבעת.

היא היתה מוצג היסטורי כמעט. הסרט המעטר אותה מסביב הילך ביזוגיים, שהתפתלו בין כתמי הזיעה הלבנים לבין בהרות הדהיה של שנים, וצדה הימני פלבל כלפי חור גמלוני. אבל היא ישבה על ראשו כמתוכנן, היינו, בחינת כיסוי ראש. והיא אמנם כסתה את ראשו, ומותר היה לו לעיין בספר ולברך ברכה. אולם בשעה זו שעמדתי לידו, לא החזיק ספר בידיו, ולא בירך ברכה, מפני שזה עתה הגיע מ"סיבוב". הוא הצטדד תוך כדי נסיעה ב"רוורס", ונכנס למקומו המיועד, יד מן המושב המרופט, והתיישב תחת הברזנט של האופנוע המגודל שלו. האופנוע דמה להפליא למגבעת, כשתי טיפות מים, בהבדל אחד. ה"לב" של האופנוע פעל כהלכה.

כי... כי... חייך הזקנקן שכבר הספיק להלביץ כמעט כולו - גם אני, כפי שהנך רואה אותי, כולי פקעת של ריפוט, אבל "הלב" פועל, ב"ה, כהלכה, כך אני מניח. הוא הסתכל בי בעיניו היהודיות, עיניים מרוחות ביגון, שתוכנן - החייך היהודי, והיגון אינו אלא מן השפה ולחוץ, ואמר: - כך אני רחימאי, מרופט, דהוי, מכוסה זיעה ואבק, אבל כשמגיע הזמן אני מטרטט כדבעי, מביא פרנסה לאשתי וחמשת ילדי, נודב ב"שטיבל" לא פחות מה"חנות"ניקים, מביא "קידוש" ושותה לחיים לא יותר ולא פחות.

- וגם לומד?

הוא גירד את אזנו שאינה מפסיקה להתקלף מחום הקיץ הזה עד לחום הקיץ הבא. - בודאי, איזה יהודי הרואה את עולמו לא כאן אלא קצת הלאה, אינו לומד? השאלה מה אני לומד, זוהי שאלה גדולה מאד, אלא שלא כדאי לדבר על כך.

דף כ"ט/א אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר

תיקונים בדירה שכורה, על מי מוטלים?

מבואר במשנתנו, כי אם בעל מינה שליח למסור גט לאשתו, רשאי השליח למנות אדם אחר שימלא את מקומו למסור את הגט לאשה. אולם, אם בנוסף למינוי זה גם ייפה הבעל את כוח השליח לקחת ממנה חפץ עבורו עם מסירת הגט לידה, אין השליח רשאי למנות אדם אחר במקומו. את דברי המשנה מבאר ריש לקיש באומרו: "כאן שנה רבי, אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר". כלומר: כשם שהשואל חפץ מחבירו אינו רשאי להשאילו לאדם אחר, שמא אין דעת בעל החפץ נוחה מכך, כיוון שהוא סומך על השואל בלבד ולא על אחרים, כך בעל זה, שמא אין הוא סומך אלא על השליח שהוא מינה לקחת את החפץ מאשתו. כדברי סוגייתנו פוסק השולחן ערוך (ח"מ סימן ש"ב סעיף א) המוסיף, שכן הלכה אף לגבי ספרי תורה וספרי לימוד, שלמרות שמצווה היא להשאלם, מכל מקום, אין השואל אותם רשאי להשאלם לאחרים.

אופנים שבהם מותר להשאל חפץ שאול: אמנם, בעל הדרשה (שם) מחדש, שאם השואל מתחייב לשלם על כל נזק שיארע לחפץ, הוא רשאי להשאילו לאחרים. אפשרות נוספת מבוארת בש"ך (שם), שהשואל רשאי להשאל את החפץ לאחר, אם גם בעל החפץ עצמו סומך עליו ומשאל לו חפציו.

דין בני משפחתו של השואל: כידוע, אדם שהפקידו אצלו חפץ רשאי למנות את בני ביתו הגדולים כשומרים על אותו חפץ, שהרי (בבא מציעא דף לו/א), "כל המפקיד על דעת אשתו ובניו [של הנפקד] הוא מפקיד". על פי זה, כתב בספר פתחי חושן (חלק ב' פרק ט, ע"ש שהוכיח כן מדברי הפוסקים), שגם לגבי השאלת חפצים קיימת סברה זו, שהמשאל חפץ לחבירו נותן בהשאלתו רשות לבני ביתו של השואל להשתמש בחפץ. אולם, אם החפץ חשוב מאד לבעליו המקפיד לשמרו מכל משמר, אין בני ביתו של השואל רשאים להשתמש בו (שו"ת מהריט"ץ סימן ר"ט; מהר"ם שיק ח"מ סימן י"ב).

שימוש בחפץ מושאל בזמן ביקור בבית השואל: גם מי שאינו מאנשי ביתו של השואל, רשאי להשתמש בחפץ המושאל, כאשר הוא שוהה בביתו של השואל (נתיבות סימן ע"ב ס"ק י"ז; שו"ע הרב הלכות שאלה סעיף ד), שכן, השואל אינו רשאי להשאל, משום שיתכן שהמשאל סומך על השואל בלבד, אך לא על אנשים אחרים, אולם, כאשר השואל מפקח על פעולות המשתמש אין לאסור זאת.

ההבדל בין חפצים לקרקעות: בדברי הרמב"ם (הלכות שכירות פרק ה' הלכה ה') מבואר, כי "אין השואל רשאי להשאל" מטלטלין בלבד, אך בתים וקרקעות שהם "נכסי דלא ניידים" רשאי הוא להשאל, שהרי בהשאלתם לאחרים לא ייגרם להם כל נזק. אמנם, כתב הראב"ד, "יש בדורנו

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון מזוז** ז"ל

ב"ר יוסף וקמונה ז"ל

נלב"ע כ"ח בטבת

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו יידינו הר"ר **מאיר מזוז** שיחי

צעילוי נשמת

מרת **(נילי) נענא שטרנטל** ע"ה

ב"ר מנחם הלוי ז"ל

נלב"ע ה' שבט תשע"ג

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילדיה ומשפחתה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם לונדנר** ז"ל

ב"ר דניאל הלוי ז"ל

נלב"ע ג' בשבט תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י יידינו הר"ר **יצחק לונדנר** ומש"פ שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת

מרת **עליזה ארונספלד** ע"ה

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע ה' בשבט תשע"א **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם





אומרים... **שיש בני אדם שמחריבים את הבית בדירתם**! לפיכך, יש הסוברים שגם דירות, אין שואל או שוכר רשאים להשאילן או להשכירן לאחרים ללא רשות בעליהן. **להלכה** (שולחן ערוך חו"מ סימן שט"ז סעיף א') רשאי השוכר להשכיר את דירתו, בתנאי שהדיירים החדשים אינם מרובים מבני ביתו, כדי שלא תתבלה הדירה מעבר לבלאי שהיה הוא גורם.

תיקונים בדירה שכורה, על מי מוטלים? מעניין לציין את דעתו של בעל כסף הקדשים (שם), הכותב, כי דברי השולחן ערוך נכונים לתקופתו, כאשר המנהג היה שהתיקונים שנדרשו לביצוע בדירה במהלך תקופת ההשכרה הוטלו על המשכיר, ולכן יש להקפיד על מספר הנפשות המתגוררים בה. אולם, אם מנהג המדינה הוא שהוצאות אלו מוטלות על השוכר, הוא רשאי להשכיר את הדירה גם למשפחה מרובת נפשות ממשפחתו [אמנם, בימינו, כיוון שהדירה כוללת חפצים המתבלים על ידי שימוש חוזר ונשנה, כגון, ארונות קיר, מתקני אינסטלציה וכדומה, יש לדון אם מותר יהיה להשכיר דירה שכורה למשפחה בעלת מספר נפשות רב יותר - קונטרס הלכות שכנים תשובה ע"א].

בימינו נהוג לציין בחוזה, שהשוכר אינו רשאי להשכיר את דירתו לאדם אחר. לפיכך, בטרם השאלת הדירה או השכרתה לאחר, יש לבדוק האם חוזה השכירות עליו חתום השוכר כולל סעיף השולל מן השוכר את אפשרות השכרת הדירה לאחרים (עיין עוד פתחי חושן שכירות פרק ד' ס"ק כ"ג).

דף ל/א אמר רב במכרי כהונה ולויה זכות קדימה למוהל הקבוע

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רב, שכהן הרוצה ללוות כסף מישראל, רשאי להתנות שהמלווה יגבה את חובו מן התרומות שהוא עתיד להפריש, על ידי שלא יתנם לכהנים חנם אלא ימכרם ויקזז את תמורתם מן החוב. זאת, כאשר הכהן הלווה הוא "מכירי כהונה", כלומר - שהישראל מעניק לו את תרומותיו בקביעות. החידוש בכך הוא, שאף על פי שעל הישראל לקיים מצוות "נתינה" בתרומה אותה הוא מפריש ועליו להעניקה לכהן, מכל מקום, מאחר שהוא נוהג להעניק את תרומותיו לכהן זה בקביעות, הפרשת התרומה כמוה כהבאתה לידי מכרו הכהן.

בטעם הדבר מבאר **רש"י** (ד"ה במכרי), שהואיל והכהנים האחרים מתייאשים מלקבל ממנו תרומות, שהרי יודעים שהוא מעניקם לכהן מסויים, על כן, כאשר הופרשה התרומה, נחשב הדבר כאילו הגיעה לידי הכהן. מעתה, לאחר שהישראל קיים את מצוות הנתינה, הוא רשאי למכור את התרומה השייכת לכהן הלווה, כפי שהתנו ביניהם (עיין קהילות יעקב סימן כ"א).

לעומת זאת, **בעלי התוספות** (ב"ב קב"ג ד"ה הכא) מבארים, שהפרשת התרומה כמוה כהענקתה לכהן שרגיל לקבלה, משום שבמסכת בבא מציעא (מט"א) מבואר, שכאשר אדם מבטיח לחבירו מתנה בעלת ערך מועט, עליו לעמוד בדיבורו, מאחר שחבירו סמוך ובטוח שיקבלה שהרי אין בהענקתה הפסד ממון רב. על כן, גם ישראל הרגיל לתת את תרומותיו לכהן מסויים, חייב להתמיד בכך, כיוון שבכך שהעניק לו את התרומות בקביעות הרי זה כאילו הבטיח לו שיתמיד בכך לעולם, והבטחה זו נחשבת כהענקת זכות ממונית מועטה למקבל, ומשום כך די בהפרשת התרומה כדי שייחשב הדבר כאילו כבר הגיעה לידי הכהן.

להלכה זו, שהמבטיח לחבירו מתנה מועטת חייב לעמוד בדיבורו, יש השלכות מגוונות.

האם המוהל יכול לתבוע את זכותו גם אחר מות האב? בעל חכם צבי (שו"ת סימן ע) דן במקרה מצער של תינוק שאביו נפטר קודם שנימול. בבריתות הקודמות נהג האב להעניק את זכות המילה למוהל מסויים, אך עתה בני המשפחה בחרו מוהל אחר, והמוהל הקבוע טען כי הוא הזכאי למול גם בפעם זו, ככפעמים קודמות. בדברי תשובתו כתב חכם צבי, כי אין ממש בטענתו, שהרי דין "מכירי כהונה", שעל פיו יש להמשיך ולהעניק לאותו אדם שרגיל היה לקבל עד כה, אינו אלא **מחוייבות של האב** להמשיך להעניק את זכות המילה למוהל הקבוע [כדברי בעלי התוספות]. אולם, כעת כאשר אינו בחיים, אין בני המשפחה חייבים להעניק את זכות המילה למוהל הקבוע, שהרי לא הם אלו שנתנוה לו בפעמים הקודמות.

ביטול מינוי של מוהל: מהר"ם מרוטנבורג (שו"ת חלק ד' סימן תקמ"ט) דן בשאלה מעניינת שנידונה בפוסקים, לגבי אדם שהזמין מוהל שימול את בנו, ולבסוף, מסיבות שונות, הזמין האב מוהל אחר. עתה, שני המוהלים תבעו את זכות המילה, כאשר המוהל הראשון טען שלאחר שהאב מינה אותו אין הוא רשאי לחזור בו מדבריו, ואילו המוהל השני טען כי האב רשאי לחזור בו מהחלטתו הראשונה.

מהר"ם מרוטנבורג הכריע, שהאב חייב לעמוד בדיבורו ולאפשר למוהל הראשון לקיים את המצווה. טעמו: הענקת זכות המילה על ידי האב למוהל הראשון, דומה להבטחת מתנה בעלת ערך מועט שיש לעמוד בה; כשם שישראל המעניק את תרומתו בקביעות לכהן מסויים חייב לעמוד בדיבורו, משום שהענקתה נחשבת כמתנה מועטת בלבד מצד הישראל, שממילא חייב לתת אותה לכהן כל שהוא, כן הענקת הזכות למול אין בה משום הפסד ממון כל שהוא, וחייב האב לעמוד בדיבורו. אמנם, אין כופין את האב על כך (ריב"ם שם) אך אם לא יעשה כן, מותר לכנותו "רשע".

דף ל/א הוא מקרי דרדקי... דוה פשע בינוקי סמכותם של מנהלי המוסדות

גמרתנו מספרת על רב אחא שפיטר מלמד תינוקות ממשרתו, מאחר שהלה חבט נמרצות בתלמידיו. אכן, במקרים מעין אלה, רשאי מנהל מוסד לימודים לפטר את המלמד. אולם במקרים מסויימים אין הוא רשאי לפטר את המלמד, ובספרי הפוסקים נידונה בהרחבה סמכותו של המנהל.

עד כדי כך?

איני יודע אם אדון שכמותך, שהעט צועדת לפניו וקוראת: ככה יעשה לאיש העט, יבין אדם פשוט כמוני. אבל עכשיו כאשר חזרתי מסיבוב והרווחתי עשרים ושתיים לירות בדיוק, ואני מחכה לקליינט נוסף, אני מרגיש את עצמי שוה בשוה איתך, ואיני מוכן לעשות חליפין אפילו לפי שיטת ר"ת. כ"י... עכשיו אתה מחייך בודאי על חשבונך, על שאני משתמש בלשון שאינה הולמת את האופנוע שלי?

הולמת, אומר אני לך, הולמת. **לא** הכרתי את בעל ה"דף היומי", אומרים שאדם גדול היה גם אלמלא הדף היומי. אבל בשבילי, כלומר בשביל אנשים מסוגי, סתם פלוגים מן הרחוב, שאפילו האופנוע אינו מתחשב בי, ומשאיר אותי לתלים באמצע רחוב הרצל ואינו רוצה להמשיך, בשביל אנשים כמוני, שהמסתכלים בי יש ביניהם שאינם רוצים להסתמך עלי להביל סחורה יקרה, שבמא אגנוב או שמא אחטוף את הסחורה ולא אחזור, עבור אנשים כמוני, היה כדאי להיוולד רק לאחר אותו יום שהכריז על לימוד הדף היומי, לפני כן, איני יודע... לא, איני יודע אם היה כדאי להיוולד. ידועה לך המחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, שתי שנים ומחצה היו שני אבות העולם הללו חולקים זה עם זה, עד שנמנו וגמרו כי מוטב לו לאדם שלא נברא ועכשיו וכו'. כ"י... לפני הדף היומי, היה אדם כמוני מצטט חז"ל מסוג זה? האם אדם כמוני היה יודע על שיטת ר"ת בעניני חליפין? אף על פי שאיננו לומדים תוספות בשני שלוש שבועות, אבד בדף היומי, אבל כשלומדים מחזור אחד, ואחר כך שני, ונכנסים לשלישי, מתחשק כבר להציץ לתוספות, תחילה בחדרה, כאילו אתה מבקש להתגבט לרשות שאינה שלך, או לארמון המיוולד רק לאחר הנשי "הכחול". אבל אחר כך, אתה פותח את הגמרא ומשוטט בה, אמנם לא במהירות כפי שעושה בני, אבל בכל זאת, איני מתבייש אפילו להפוך את הדפים ולהציץ למהרש"א. תחילה התביישתי בפני עצמי, אמרתי לעצמי: נחמן - טיפס, מה אתה נכנס לרשות שאינה שלך? כלך לך להציץ בשלשת הגלגלים של האופנוע, אבל במחזור השלישי שוב איני מתבייש יותר. חם לך, הא? בעלי האופנועים האחרים נכנסים לבית קפה, אבל אני? וכי מה אעשה שם מוטב להמציא בסביבה שלי, הבנת? אמה על אמה של האופנוע זוהי הסביבה שלי. אני נכנס תחת הברונט, כפי שאתה רואה אותי, יש לי גמרא קטנטונת, וברוך שמו יתברך, שהענינים שלי עדיין בסדר ואני מעיין, עד שבא לקוח.

ומה אומרים הלקוחות?
רבים - מהם אינם מרגישים כלל שאני מחזיק גמרא, או שאיני יודעים כי זוהי גמרא. אחרים חושבים שאני מעיין רק כדי לעשות רושם של יהודי אדוק, ואחרים כבר מכירים אותי. הנה לפעמים, אתה יודע, יש לקוח שמתבייש להתיישב על המושב האחורי, והוא אומר לי: סע נחמן ואני אבוא אחריך מיד, אקח טקס. אני אומר לו: וכי מה איכפת לך אם בדרך נוכל לשוחח על דא ועל הא? אולי נשוחח על מה שגלמד היום בבית המדרש?
וכך לא פעם, כמעט וקבלתי רפורטים, כאשר הנוסע במושב האחורי מנפנף בידיו, ואני מסב את ראשי אחורה כדי להסביר לו שאינו צודק ואנו מתוכחים תוך כדי נסיעה, והצפירות רצות אחרינו וכבר פעם... אבל אין זה שייך...
אני התחלתי במחזור החמישי, אם אינני טועה, תחילה הססתי, כלומר, איני מתבייש לומר שסרבתי להצטרף ללומדי הדף היומי - אולי תכנס תחת הברונט שלי, לא כל כך חם, חבל על בריאותך, אתה אדם עדין... כן, כן, כך תוכל לשבת, קח את הבד הזה, לפני שנים רבות היתה זו שמיכה, עכשיו היא מכלה את ימייה האחרונים בשימוש תלמיד חכם כמוני כ"י... אבל לא זו בלבד - - - כן, מה אמרת?
אתה לומד כל יום, זה המחזור השלישי?
בודאי, איני רוצה להתפאר, וכי מה תעזור לי ההתפארות? אבל במשך כל השנים הללו החסרתי רק ארבע עשרה פעם, יום אחד מחמת החתונה של בני, יום אחר מחמת החתונה של בני, שמונה ימים בגלל ניתוח במעי העיוור, רק שמונה ימים בלבד... אתה מבין? ואחר כך רשום אצלי, כן רשמתי בדיוק מתי החסרתי...
כאשר באו אלי אותם שני יהודים להסביר לי שגם עלי להשתתף בלימוד הדף היומי, הושבתי את שני המוכבדים ליד השולחן שלי. אמרתי להם: וכי מה ריווח יהיה לכם ממני? עוד ראש מנומנם ליד השולחן, ובושת פנים ליהודי?
אמרו לי - אף על פי כן, ועוד הסיפוי: תשעה צדיקי עולם אינם מהוים מנין לתפילה, ואילו עשרה יחידים פשוטים הם מנין כדבעי למהו.



אמרת להם: במה בדברים אמורים, בתפילה, אבל כאן ללמוד אני צריך, והרי... הנסיון - אמרו לי - הוא אבי לך הפלאות, תנסה ותרא. **התיישבתי** ביום הראשון ליד השולחן, ישבו עוד כעשרים איש, מקצתם הכרת, אנשים כמוני, ומקצתם לא הכרת, היינו: אנשים שלא מן השורה שלי, אלא כמה וכמה ספסלים קרוב יותר למזרח. אמרתי אני בלבי: הנה לאן נקלעת. אבל התיישתי לחזור הביתה, הן מפני אשתי והן מחמת שאז כבר למד הבן שלי בישיבה והבת שלי בסמינר, חשבתי על העתיד, אתה מבין?...

הבנתי קטעי מילים, מאלה שנקלטו באזני מ"עין יעקב" וזמן המדרש או מספר חסיד, אבל כשמגיד השיעור הפליג ל"עולמות עליונים" נענעתי בראשי, והתיישתי, חזרתי הביתה ואמרתי לאשתי:

- **תראי**, אולי בשביל השידוך זה טוב, אבל בשבילי זה עינוי, וכי מה כי אשבו שם? הלא אינני מבין, ואינני נח, ואחר כך אני עייף ובבוקר קשה לי לקום להשכמה. מוטב שאוותר, בשבילי מספיק עין יעקב ומדרש. כשהתחתנת עמי ידעת שאיני מן השי"סיניקים.

אשה פשוטה אשתי אבל נבונה, היא הסתכלה בי דקה דקותיים הסתכלות של פליאה והפטירה כלאחר יד: מן הסתכלות אפשר ללמוד הרבה, הנה יש נהגים שאינם מכירים את המנוע, אבל למדו היכן יש ללחוץ, היכן לפתוח או לסתום, והם מתיישבים וזה נוסע, ולמה לא בגמרא? כך שאלה אותי, ואני לא מצאתי לה תשובה...

את מאיר-אבא אתה מכיר, לא? אין דבר, אבל הוא היה הראשון שפנה אלי ואמר בתורה: לא הבנתי מאומה ואני מתיישב לשאול, אבל בכל זאת, האם אתה מבין מה שנאמר - - -

- **לא**, אמרתי, איני מבין אבל אולי ביחד - - -

ידיה של אשתי רעדו כאשר הגישה לנו את התה, כשישבנו כפופים על גבי הגמרא והאצבעות המבוהלות "הלכו" על פני השורות השורות, האימנניות, הלכו והלכו ופתאום נתחורר לי משהו גם לי נתחורר משהו. אמרנו איך לרעהו: בוא ונשאל את מגיד השיעור.

מגיד השיעור, אברך גבולו של בני חייך חייך חוצפני, טפח לי על שכמי ואמר: אם למדת בשני ימים כך, מוטב שתקח לך רב אחר, כי בעוד שבוע לא תרצה ללמוד עמי.

וכך זה התחיל, לאט לאט, היה קשה לי לצעוד בין השורות, כפי שקשה לצעוד בתוך זרם שטוף. קשה היה לי לקלוט עמוד שלם, לא כל שכן דף שלם ובו מחלוקות ובו הלכות. ועל דף זה יש תלי תלים של סברות, של חידושים של גדרים עולם, ואני נחמן בעל האופנוע בתוכם, וכי אין זו חרה בשבילי להסתובב בין אלה?

לא, אינך עייף, אמרתי לעצמי, כאשר כל אברי "ירדו" על השולחן, והאשי כמעט הסתחרר מרוב השורות שקפצו עלי פתאום. קשה מאד היה לי להתגבר על התישתי, על הבושה בצעוד בתוך זרם שטוף, על הבושה לשאול את הדברים הפשוטים ביותר. אבל החזקתי מעמד, אולי היה בכך משום אנוכיות, אתה יודע, **חיים** השידוכים שעמדו על הסף, אבל בכל זאת...

מיום אחד, זאת אומרת ערב אחד, אני יושב ושומע את השיעור ופתאום נדמה לי כי משהו לא כשורה בדברים ששמעתי, והלא פעם שמעתי... ואולי אני טועה, רציתי לרוץ ולחפש, היכן לחפש? כיצד עוזבים את השולחן באמצע השיעור? מישור אמר לי בתוך המוח פנימה: שתוק, נחמן, אתה מבזה עצמך בפני כולם. ואילו קול שני לחש לי: לא הביישן למד, שאל, מה יאמרו עליך, ששאלת לא לעניין? אז מה יש? וכי הנך רב העיר או מגיד השיעור? שאל נחמן, שאל!

השאלה פרצה ממני, אומר אני לך, פשוט התפרצה, אנוס הייתי לשאול, ואמרתי אז, אני זוכר זאת כמו היום: רבי, אמרתי, כולם נשתתקו, וכשליש זוגות עינים הופנו אלי. ואני אמרתי בקול רוטט קימעה: **רבי**, נדמה לי כי למדנו פעם על חצר המשתמרת בצורה אחרת, האם יש כאן מחלוקת בין הסוגיות? **מגיד** השיעור, האברך הזה, הסתכל עלי ארוכות, ואמר: צודק רבי נחמן (רבי נחמן, רבותי, רבי נחמן!) קושיא היא זו, אלא - וכאן פנה אלי, היכן מצאת, רבי נחמן, את הקושיא?

התבלבלתי, וכי היכן אפשר למצוא קושיא אם לא במוח? ולי אין זמן לעיין בספרים במשך כל היום, ורק בעת שאני יושב תחת הברזנט או על המושב ונוסע או מחכה לקליינט, אני חושב על מה שלמדתי, ואז... אבל מי אומר שזוהי קושיא? אמרתי כשאני מסמיק כולי... **ה"פני** יהושע" שואל זאת - ממשיך לחייך האברך הזה, ואני שמה, ממשיך האברך, שמצאת את הקושיא מעצמך, אני פשוט שמח עד שאין לי מלים על שהגעת עד כאן.

סמכותם של מנהלי המוסדות: כאשר מלמד שנחתם עמו חוזה עבודה עושה את מלאכתו נאמנה, אך הממונה עליו רוצה להחליפו במלמד טוב ממנו, כתבו הפוסקים (דברי גאונים כלל כ"ז אות י"ג), כי אף על פי שהדבר נוגע ללימוד תורה של רבים, אין לנשלו ממשרתו. אמנם, אם שיטתו החינוכית של המלמד אינה עולה בקנה אחד עם זו של המנהל, והוא אינו מוכן להתאים את עצמו לאופי המוסד בו הוא מלמד, כתב בעל מנחת יצחק (ש"ת, חלק ד' סימן ע"ה) שהמנהל רשאי לפטר, שאם לא כן בטלה סמכות המנהל וההפקרות תשלוט במוסד.

הטלת משמעת עם שרוך נעל: חז"ל (בבא בתרא כ"א/א) הורו למלמדי התינוקות להכות את תלמידיהם ברצועת מנעל בלבד. רש"י (ד"ה לא) מבאר כי אין להכות ילד כי אם מכה קלה בלבד, שהרי ילד המבין את לימודו - מה טוב, ואילו תלמיד המתקשה בלימודיו - ישב עם התלמידים האחרים בצוותא, וסופו שיתעלה וישכיל, ואין צורך להכותו.

מלקות לילד שלמה המלך: לעומת זאת, הגמרא במסכת סנהדרין (ע"ב) מספרת על בת שבע אמו של שלמה המלך, שקשרה את בנה לעמוד והלקתה אותו כדי לחנכו. בספר תשובות ונהגות (ר"פ) מבאר, כי על חוסר הקשבה יש להכות מכה קלה בלבד, ושונה הדבר במקרה של התנהגות שלילית. אמנם, יש להקפיד שלא להכות בחזקה, חלילה, ואסור למחנך להכות את תלמידיו מתוך כעס וחמה, אלא ישקול את מעשיו היטב, שכן, איסור גמור להכות מתוך כעס (רמב"ם הלכות חובל פרק ה' הלכה א').

מלמד שהכה תלמיד ופצעו: לפני כשלוש מאות שנה, הכה מלמד את תלמידו, ומחמת המכות נפצע התלמיד. בעקבות כך נדרש המלמד לשלם להורי הילד על הנזקים שנגרמו לו. בעל שבות יעקב (ש"ת סימן ק"מ) הכריע, כי למרות שמעיקר הדין הוא פטור מאחר שכוונתו לשם מצווה (מכות ח/א) מכל מקום, יש לקנסו בתשלום שכר הרופא כדי שיזהר במשנה זהירות בעתיד [אמנם, יש חולקים על דבריו, עיין פתחי תשובה חו"מ סימן תכ"ד ס"ק ד', וסוברים, כי גם מעיקר הדין חובה עליו לשלם].

דף לו/א הלל התקין פרוסבול

חשבון "עובר ושב", זוקק פרוזבול?

סוגייתנו עוסקת בתקנתו של הלל הזקן הנקראת "פרוזבול", שהיא קיצור של שלש מילים ארמיות: **פרוז** - תקנה, **בולי** - עשירים, **בוטי** - עניים, כלומר: זו תקנה לעשירים ולעניים, מאחר שבלעדיה לא הסכימו העשירים להלוות מעות לאחיהם העניים, כיוון שחששו שמא חובם ישמט בסוף שנת השמיטה, וכך זכו העניים להרווחה והעשירים זכו במצווה, כפי שיבואר להלן.

על פי דין תורה, חוב הניתן לגביה בשלהי שנת השמיטה הרי הוא פוקע, ואין המלווה רשאי לתבעו, ואף אם הלווה חפץ לפרעו, מצווה על המלווה לומר: "משמט אני" את החוב. בימינו, שאין היובל נוהג, מצוות שמיטת כספים היא מדרבנן בלבד (שולחן ערוך או"ח סימן ס"ז סעיף א'). הלל ראה את העניים במצוקתם שהעשירים אינם מוכנים להלוות להם, ותיקן שהמלווה יצהיר בפני בית הדין "מוסרני לכם... שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה", כלומר שהוא מעביר לרשות בית הדין את גביית החוב וכך לא ישמט החוב בשלהי שנת השמיטה.

תוספות הרא"ש בסוגייתנו מביאים שיטות אחדות בביאור תקנתו של הלל. אחת מהן גורסת כי על פי דין תורה כדי שלא ישמט החוב על המלווה למסור את שטר החוב לבית הדין וכך נחשב החוב כגבוי - מאחר שבכח בית הדין להפקיע ממון מבני אדם (חתם סופר בסוגייתנו). הלל הוסיף ותיקן כי די בהצהרתו של המלווה בפני בית הדין שהוא מעביר לאחריותם את גביית החוב, ואין הוא צריך למסור להם את שטר החוב עצמו (עיין פני יהושע בסוגייתנו ריטב"א מכות ג/ב).

מצוות שמיטת כספים אחר מות הלווה: בעל התומים (סימן ס"ז ס"ק כ"ה) מחדש, כי למרות פקיעת כל חוב הניתן לגביה בשלהי שנת השמיטה, אם מת הלווה, אין החוב פוקע והמלווה יכול לגבותו מנכסי המת. שכן, כל חוב מורכב מ"שיעבוד הגוף" - מחויבותו האישית של הלווה לשלם את החוב, ומ"שיעבוד נכסים" של הלווה, המשתעבדים אף הם לחובו של בעליהם. והנה,

לעילוי נשמת
הר"ר **נחמיה מזרחי** ז"ל
ב"ר עזרא ז"ל נלב"ע א' שבט תשל"ט
תנצב"ה
הנוצח ע"י משפחת ברנע שיחי - י"ם

לעילוי נשמת
מרת **מרים אהרונף** ע"ה
בת יעל ע"ה נלב"ע ד' בשבט תש"ך
תנצב"ה
הנוצחה ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת
הר"ר **יוסף רוזינגר** ז"ל
ב"ר אברהם שמשון ז"ל נלב"ע כ"ה בשבט תשס"ב
מרת **חנה (הלן) רוזינגר** ע"ה
ב"ר אהרן ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת תשס"ב **תנצב"ה**
הנוצחו ע"י נכדם הר"ר **דב יוגר** שיחי

לעילוי נשמת
הר"ר **שלמה בירנברג** ז"ל
ב"ר אלימלך ז"ל נלב"ע כ"ח בטבת תשל"ה
ומרת **שושנה רייזל בירנברג** ע"ה
ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ב' בטבת תשנ"ו
תנצב"ה
הנוצחו ע"י המשפחה שיחי



הדף היומי

גיטין כ"ח-ל"ד

כ"ט טבת-ו' שבט

מצוות שמיתת כספים מפקיעה את **שיעבוד הגוף** של הלווה, ובעקבות כך, גם נכסיו משתחררים משיעבודם. אולם, כאשר מת הלווה ומצוות שמיתת הכספים כבר אינה נוגעת אליו, שוב אין עילה להשמטת שיעבודם של הנכסים, שהרי בחוב זה לא שייך ליגוש את הלווה, ומצוות שמיתת כספים נאמרה רק כאשר ישנה אפשרות ליגוש בלווה (דברים טו/ב) ולפיכך, אפשר לגבות את החוב מנכסיו הלווה. לחידושו של בעל התומים, השלכה הלכתית חשובה, הנוגעת לכל בעל חשבון "עובר ושב".

חשבון "עובר ושב" זוקק פרוזבול? לכאורה, כסף המצוי בחשבון הלקוח בבנק, הריהו כחוב של הבנק ללקוח, ולפיכך, אם בעליו לא יעשה פרוזבול, יפקע החוב בשלהי שנת השמיטה. אלא, שעל פי דברי התומים הנזכרים, מחלק בעל עטרת משה (סימן ס"ה) בסברה נפלאה, בין חוב רגיל לחשבון בנק. שכן, חוב הבנק כלפי הלקוח, אינו חוב אישי של מנהלי הבנק. הא ראייה שאם יקרוס הבנק ויפשוט את הרגל, לא יחוייבו מנהליו לשלם מכספם האישי ללקוחות שהפקידו בו כסף. לפיכך, מעולם לא היה אדם כל שהוא שחל עליו "שיעבוד הגוף" להשיב את חובות הבנק, ומלכתחילה נכסי הבנק בלבד הם המשועבדים לחובותיו. על כן, אין כל עילה לשמיתת חוב הבנק, שהרי חוב זה כמוהו כחובו של הלווה שמת, שיש בו "שיעבוד נכסים" בלבד ואינו פוקע, כיוון שאין כאן לווה הראוי לנוגשו, אלא נכסים שניתן ליטול מהם. [אמנם, רבים מגדולי הרבנים, עיין ברית עולם נקטו, כי גם על חשבון עובר ושב יש שמיתת כספים. ועיין שמיתת כספים כהלכתה, בשביבי אש סימן י"א].

מעניין לציין כי היו שסברו, כי מי שאין ברשותו כרטיס מגנטי למשיכת מזומנים - אינו זוקק לפרוזבול, שהרי בשלהי היום האחרון של שנת השמיטה, ערב ראש השנה, אין הוא יכול לגבות את חובו מהבנק, שסניפיו נעולים על מסגר וברית, ושמיתת הכספים חלה רק על חובות שאפשר לגבות בשלהי שנת השמיטה. אך הפוסקים דחו טענה זו, מאחר שהחוב עצמו עומד לגביה בכל שעה וזמן, וסיבה טכנית בלבד הנובעת משעות פעילות ענפי המסחר היא המונעת את הגבייה (ועיין ברית עולם סדר הפרוזבול ע"ג ע"ד).

פריעת חוב למי שאינו שומר תורה ומצוות: עצה מעניינת ישנה למי שפורע חוב ליהודי שאינו שומר תורה ומצוות שלא עשה פרוזבול, ופרעון החוב יכשילו באיסור, כי מן הראוי שיאמר הלווה בטרם פריעת החוב, שהוא מעניק את המעות **במתנה** למלווה ולא כפרעון החוב (תשובות והנהגות חלק ג' תמ"ח).

כשחזרתי הביתה סיפרתי זאת לאשתי, והיא הפטירה כלאחר יד - כדרכה: אמרתי לך על הנהגה, הנה לחצת על הכפתור המתאים וזה הלך!
לא אינני אומר שאני כבר "בבית", עדיין חסר אני מרחב מחיה, אבל להפתעתי, כאשר בני בא לפעמים הביתה ומוצא אותי ער, אני מבקש ממנו: - **זאג** פעם איבערו! (חזור על משהו מתלמודך בפני). **הוא**, כולו אומר התפעלות, אומר לי משהו. אני מבין שהוא בורח את הקל ביותר, את המובן ביותר. אבל לפני שבע או עשר שנים זה היה בשבילי משא כבד, משא שהיה לוחץ עלי וקובר אותי תחתיו, והנה עכשיו אני מבין את הקושיא, את התירוץ, ואני אומר לבני: - **אתה** יודע מה? למה לנו לדבר בעל פה, ניטול ספר ונחזה. אנו מביאים גמרא ומתיישבים, אתה שומע, אני נחמן בעל האופנוע המרופט, שראיתי כיצד הסתכלת בקפלוש (מגבעת) שלי ונמיתי ירדו אצלך פלאים, אבל אין דבר, כך זה קורה תמיד אצל מאן דהוא מלקוחות: אני נחמן, היהודי הפשוט, יושב עם בני, הלומד באחת השיבות הגדולות, ושנינו יחד ראש ליד ראש, עוברים שוב על גמרא, ואני מתעמק, פשוטו כמשמעו, מתעמק בגמרא, ניכר כיצד למדנו אותה, ניכר כי אני זוכר את גמרא, ואפילו קושיות התוספות על הקונטרס, ואף אני פעם הקשיתי קושיא של מה בכך אבל הקשיתי בפני כולם ואף לא אחד לא צחק, ובני אומר לי: - **הנה** אבא שלי, אתה רואה, כיצד אפשר לבאר את הגמרא הזו, ובפשטות שאפשר לרקוד אחר כך ריקוד של מצוה. - **כן** אדוני, ודאי שאני פנוי, הרי אתה רואה שאני משוחח, לאן אדוני? כמובן - - -

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-577-670-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

צעילוי נשמת

מרת **חנה פיגא גוטסגנדה** ע"ה
 בת הר"ר בנימין דוד ז"ל
 נלב"ע ג' בשבט תשנ"א
תנצב"ה
 הונצחה ע"י נכדה ידידנו
 הר"ר **שאל חסדיאל** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת
 מרת **יוכבד ציפה שכטר** ע"ה
 בת ר' חיים אלעזר כהן ז"ל נלב"ע ה' בשבט תשנ"ד
תנצב"ה
 הונצחה ע"י ידידנו
 הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיח'י

לעילוי נשמת
 הר"ר **אברהם וסרצוג** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' בשבט תש"ב
תנצב"ה
 הונצח ע"י חתנו
 הר"ר **יהודה וידבסקי** ומשפ' שיחיו - ת"א

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! חייג עכשיו: 3029 * או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il